

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
The Strategy of Virtue-Morality Development for Basic Education
under Khonkaen Primary Educational Service Area Office 1

WS-ครูสุรสรรยาจารย์*
บุญ ศิวามย์, วิมาวสุรณเสนาวิ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ๒) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ๓) สร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ) จำนวน ๑๑๘ คน ครูผู้สอน จำนวน ๓๐๐ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๑๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง ๐.๘๕-๑.๐๐ และมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม รองลงมา คือ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย ภาควิชาวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาควิชาวันออกเฉียงเหนือ

๒. ความต้องการจำเป็น PNI^{modified} ของกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศิล นันทายกรรม และวชิกรรม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๑๘ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการ จากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๒๗ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๗ อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๑๙ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๙

๓. กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ คือ ๑) องค์กรประกอบด้านอธิศีลสิกขา คือ ศิล นันทายกรรม และวชิกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ ๑ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จำนวน ๕ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๒ ด้านความเมตตากรุณา จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๓ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ ๒) องค์กรประกอบด้านอธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ ๑ ด้านความสามัคคี จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ จำนวน ๕ ตัวบ่งชี้ ๓) องค์กรประกอบด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง กลยุทธ์ที่ ๑ ด้านความประหยัดและอดออม จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๒ ด้านความกตัญญูกตเวที จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา, คุณธรรมจริยธรรม, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study currently the strategy of virtue-morality development for basic education under Khonkaen primary educational service area office 1. 2) to study needs of virtue-morality development for basic education. 3) to create the strategy of virtue-morality development for basic education. The samples using in this study were 118 administrators (director and deputy director) and 300 teachers, total 418 people. The research instrument was questionnaire with 5 level rating scale, IOC ranged between 0.85-1.00 reliability coefficient = 0.98. Researcher analyzed

data using computer programs.

The research findings found that:

1. Overall image of data was high level. Descending order of Mean from highest to lowest as training in higher mentality (study in soul and practice to stably peaceful spirit for concentration focus on activities of mind), training in higher the religious precepts (study in precepts and practice to beautiful behaviors focus on physical & verbal actions) and training in higher wisdom (study in intelligence and practice to totally clear knowledge).

2. The PNI_{modified}; The training in higher the religious precepts was precepts focus on physical & verbal action, overall image = 0.18. The rate will be changed in terms of development from the current state to the desired state = 18%. The training in higher mentality was spiritual education and practice to stably peaceful spirit for concentration focus on activities of mind, overall image = 0.27. The rate will be changed in terms of development from the current state to the desired state = 27%. The training in higher wisdom was intellectual education and practice to totally clear knowledge, overall image = 0.19. The rate will be changed in terms of development from the current state to the desired state = 19%.

3. were 1) The component of training in higher the religious precepts was precepts and practice to beautiful behaviors focus on physical & verbal actions were strategy 1 for honesty with 5 indicators, Strategy 2 for benevolence with 7 indicators, strategy 3 for meekness with 7 indicators. 2) The component of training in higher mentality was spiritual education and practice to stably peaceful spirit for concentration focus on activities of mind were strategy 1 for unity with 4 indicators, strategy 2 for beneficial action to society with 4 indicators, strategy 3 for awareness & responsibility with 5 indicators. 3) The component of training in higher wisdom was intellectual wisdom and practice to totally clear knowledge were strategy 1 for saving & frugality with 4 indicators, strategy 2 for gratitude with 4 indicators.

Keywords: The Strategy Development, Virtue-Morality, Basic Education

๑. บทนำ

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหาของสังคมไทย เป็นที่ยอมรับว่าการขาดคุณธรรมจริยธรรม ของคนในสังคมเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหา อื่นตามมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการศึกษา จนทำให้ ประเทศชาติเสียโอกาสในการพัฒนาให้ทัดเทียม กับนานาชาติอารยประเทศ จึงเป็นเหตุให้รัฐบาล ได้มุ่งเน้นความสำคัญกับนโยบายทางด้านสังคม ในการพัฒนาสังคมโดยองค์รวมเน้นไปที่การ ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ ของคนไทยในชาติที่จะปฏิรูปสังคมให้อยู่เย็น เป็นสุข ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามพันธกิจ ทั้ง ๔ ด้าน^๑ โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ พัฒนา สุขภาวะของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา ให้ทุกภาคส่วนของสังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มี สันติสุขอย่างยั่งยืนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการยุติธรรมและพัฒนาประสิทธิภาพของ หน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งที่คนในชาติ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐาน ของคุณธรรม^๒

สังคมในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทาง ด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว มีลักษณะเป็นโลกาภิวัตน์ โดยการสื่อสารด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าสู่ ประเทศในทิศทางบวกและลบ ถ้าความเจริญ งดงามทางด้านจิตใจของสมาชิกในสังคมไม่สามารถ พัฒนาให้เท่ากัน ย่อมก่อให้เกิดปัญหามากมายที่จะ นำพาความไม่สงบสุขเกิดขึ้นในสังคมได้^๓ แม้การ จัดการศึกษาของไทยในทุกระดับจะมีเป้าหมาย หลักที่สำคัญ คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชน แต่ปัจจุบันเด็กและเยาวชนยังได้รับผลกระทบจาก การกระทำของสังคมไปในเชิงลบ ซึ่งนักวิชาการ และผู้รู้ทั้งหลายกล่าวไว้ตรงกันว่า เด็กและเยาวชน ไทยปัจจุบันเป็นผู้ถูกกระทำจากสังคม โดยมีผู้ใหญ่ เป็นหัวจักรในการขับเคลื่อน ทำให้เด็กและเยาวชน กลายเป็นเหยื่อและเป็นเครื่องมือของสังคมที่ คาดหวังประโยชน์จากตัวเด็ก โดยนำมาปรับใช้สังคม แบบทุนนิยม ซึ่งถือเอาเด็กเป็นทรัพยากรเพื่อ ป้อนเข้าสู่ระบบทุนนิยม มุ่งประโยชน์จากตัวเด็ก ในเชิงคุณค่าทางวัตถุ เด็กและเยาวชนถูกตีค่า เสมือนวัตถุชิ้นหนึ่งที่ไร้จิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ความโลภและความหลงผิด ทำให้เด็ก และเยาวชนไทยมีสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก ได้แก่ สภาพความเสื่อมทรามทางจิตวิญญาณ

^๑ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และทักษิณาร์ ไกรราช, “ความเข้าใจเรื่อง “การบูรณาการ” ระหว่างพุทธศาสนากับศาสตร์ สมัยใหม่”, *วารสารวิชาการธรรมทธรศนั*, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๑๘๑.

^๒ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑)*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^๓ สมเดช นามเกต, “แนวทางการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, *วารสารวิชาการธรรมทธรศนั*, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๕๖.

อันหมายถึง การประสบกับปัญหาขาดแคลนทางคุณค่าจิตใจ คุณธรรม ศีลธรรม อันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต คุณค่าเหล่านี้ในเด็กและเยาวชนได้เสื่อมลงไปมาก และถูกแทนที่ด้วยความเชื่อและค่านิยมแบบสนองกิเลส เป็นลักษณะค่านิยมที่พุ่งเพื่อฟุ้งเฟ้อ คลั่งไคล้ ก้าวร้าว รุนแรง ส่วนลักษณะทางจิตใจที่ตึงาม เช่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเคารพเชื่อฟัง ความกตัญญูตเวที ความประหยัด ความมัธยัสถ์ ได้เสื่อมคลายไปมาก วิถีชีวิตของเด็กไทยดำเนินอยู่ในกระแสสวนเวียนของวัตถุนิยม จนยากที่จะหลุดออกจากวงโคจรของวัตถุนิยมได้ และปัญหาที่เด็กเป็นผู้สร้างขึ้นแก่สังคม ได้แก่ พฤติกรรมสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ซึ่งเป็นผลพวงมาจากภาวะแวดล้อม และการศึกษาที่มุ่งผลให้เขามีชะตากรรมอย่างนั้น ปัญหาเยาวชนอาชญากร กำลังเป็นปัญหาใหญ่ของเด็กไทย ได้มีเหตุการณ์ฆ่าตัวตาย เด็กฆ่ากันตายและเด็กข่มขืนเด็กมีมากขึ้นทุกวัน และมีแนวโน้มว่าจะมีสถิติเพิ่มขึ้น ปัญหาของเด็กและเยาวชนดังกล่าวมานี้ เป็นความจริงของสังคมที่เราจะต้องยอมรับกัน เหตุการณ์เช่นนี้ ได้เกิดขึ้นมาช้านานจนสังคมเกือบจะถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาไปแล้ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมไทยจะต้องเร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยเร็ว^๔

เดือน พันธมนาวิน^๕ ได้กล่าวถึง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมว่า เด็กเป็นบุคคลที่ต้องได้รับการหล่อหลอมและปลูกฝังจริยธรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเด็กวัยประถมศึกษา ซึ่งเป็นเด็กวัยเรียนที่สามารถอ่านออกเขียนได้ดีแล้ว มีประสบการณ์ทางสังคมกว้างขวางพอสมควร มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้ดี เป็นวัยเรียนรู้ที่มีความเชื่อฟังครู และพร้อมที่จะรับการอบรมสั่งสอนจากครูและผู้ใหญ่ได้ดี ทั้งที่บ้านและโรงเรียน เด็กวัยประถมศึกษาจึงมีความเหมาะสมมากที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาจิตใจ เพื่อให้มีสภาพจิตใจที่แข็งแกร่ง มีภูมิคุ้มกันตั้งแต่เด็ก สามารถป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ บิดามารดา ครู ผู้ใหญ่ในสังคม สถาบันต่างๆ ในสังคมต้องเล็งเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็ก และร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติตั้งแต่บัดนี้ ด้วยความจริงใจ จริงจังและต่อเนื่อง การเริ่มลงมือทำในวันนี้ อาจจะยังไม่เห็นผลในวันพรุ่งนี้เดือนหน้าหรือปีหน้าแต่ต้องได้เห็นผลอย่างแน่นอนในแต่ละวัน แต่ละขวบปีที่เด็กๆ เติบโตขึ้น การลงทุนทางจริยธรรมในวันนี้ย่อมไม่สูญเปล่า ผลที่ได้รับนั้นก็คุ้มค่า เพราะเป็นทั้งความสุขสงบของบุคคลและสันติสุขของสังคมอีกด้วย

^๔ พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย, “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

^๕ ดวงเดือน พันธมนาวิน, *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยา จริยธรรมและจิตวิทยาการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๖.

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของชาติ และวางกรอบนโยบายหลักเกี่ยวกับการศึกษา ได้ประกาศนโยบาย และทิศทางหลักร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดคุณธรรมพื้นฐาน เพื่อปลูกฝังให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนและเยาวชนของชาติ ๘ ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ^๖ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนจำนวน ๑๔ มาตรฐาน เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานใน ๓ ด้านของโรงเรียน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านผู้เรียน การประเมินด้านผู้เรียนเป็นการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์นักเรียน ๗ ด้าน โดยได้จัดลำดับความสำคัญด้านคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียนไว้ในมาตรฐานที่ ๑ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๖ ด้าน คือ มีวินัยและความรับผิดชอบ มีความกตัญญูกตเวทีย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีและไม่เห็นแก่ตัว มีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและปฏิบัติตัวให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^๗

จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นถึงสังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมก เพราะเชื่อว่าพระภิกษุนั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแน่นแฟ้นกับวิถีชีวิตของทุกคน ที่สำคัญคือ น่าจะได้มีการศึกษาวิจัยปัญหาดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาใช้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ควรเป็นประเด็นศึกษานั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และบูรณาการจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อสรุปประเด็นสำคัญด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการศึกษาวิจัย ๘ ประการ คือ ๑) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ๒) ความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ความสุภาพอ่อนน้อม ๔) ความกตัญญูกตเวทีย ๕) ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี ๖) การรู้จักสามัคคี ๗) ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ ๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม ทั้งนี้เพราะคุณธรรมทั้ง ๘ ประการดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา หากสามารถสร้างยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิผลในการปลูกฝัง

^๖ กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*, (กรุงเทพมหานคร : ที.เอส.พี. โปรดักส์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖๑.

^๗ สมาน อัครภูมิ, *การบริหารการศึกษสมัยใหม่ : แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (อุบลราชธานี : หจก. อุบลกิจอพอพเทการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

คุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้แล้ว ก็น่าจะเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ เพราะนักเรียนในช่วงวัยระดับประถมศึกษา ถือเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอย่างยั่งยืน ทำให้นักเรียนมีจุดยืนที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นการเตรียมเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต โดยมีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมมีความรู้ และมีจิตสำนึกสาธารณะที่แข็งแกร่งพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๒. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๓. เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำนวน ๑๗๓ โรงเรียน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๔ ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ) จำนวน ๑๑๘ คน ครูผู้สอน จำนวน ๓๐๐ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๑๘ คน

ขั้นตอนในการวิจัย ผู้วิจัยวางแผนดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้ขอบข่ายการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๘ ด้าน คือ ๑) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ๒) ความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ความสุภาพอ่อนโยน ๔) ความกตัญญูกตเวทิต ๕) ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี ๖) การรู้จักสามัคคี ๗) ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ ๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบเชิงสำรวจ

^๔ จิตรลดา แก้วมงคล, “แนวทางการพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มผู้ทอผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่น”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๗๒.

(Exploratory Factor Analysis : EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) โดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอน ที่ ๔ การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ขั้นตอนที่ ๕ การประเมินความต้องการจำเป็นของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{modified})^๔ และขั้นตอนที่ ๖ สรุปกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้

สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม รองลงมาคือ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

๒. ความต้องการจำเป็น PNI_{modified} กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ส่วนด้านความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘, ๐.๑๗ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๓. สรุปกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ๑) องค์ประกอบด้านอธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์ที่ ๑ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต จำนวน ๕ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๒ ด้านความเมตตากรุณา จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ กลยุทธ์ที่ ๓ ด้านความสุภาพ

^๔ วิจัย ราชวงศ์, “รูปแบบการบริหารเวลาในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔”, *วารสารวิชาการธรรมทธรศน*, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๑๐๒.

อ่อนน้อม จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ ๒) องค์ประกอบด้านอธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ประกอบด้วย กฤษฎ์ที่ ๑ ด้านความสามัคคี จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ กฤษฎ์ที่ ๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ กฤษฎ์ที่ ๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ ๓) องค์ประกอบด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง กฤษฎ์ที่ ๑ ด้านความประหยัดและอดออม จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ กฤษฎ์ที่ ๒ ด้านความกตัญญูกตเวทิจำนวน ๔ ตัวบ่งชี้

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง กฤษฎ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบและนำเสนอใจควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

สภาพปัจจุบันของกฤษฎ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็นหลักของความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม มุ่งกระทำดี เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม

และประเทศชาติ ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม มีความเกี่ยวข้องกัน คือคุณธรรมจะอยู่ภายในจิตใจของบุคคลที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ซึ่งจะเป็นลักษณะในทางที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสมของบุคคล ส่วนจริยธรรม เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสม เพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล โดยที่จริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นข้อห้ามมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี ไม่งาม ไม่ถูกต้อง บุคคลที่มีคุณธรรม คือบุคคลที่ประพฤติอยู่ในหลักธรรม ซึ่งคุณธรรม จริยธรรมเป็นพฤติกรรม การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ดีงามของมนุษย์ เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม ทุกคนในสังคมพึงพอใจและปรารถนาในสิ่งที่ดีงาม ในขณะเดียวกัน กฤษฎ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม เน้นด้านความเมตตา กรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม เน้นที่ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง เน้นที่ด้านความประหยัดและอดออม และด้านความกตัญญูกตเวทิจ สอดคล้องกับคำกล่าวของธานินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวว่าคุณธรรมและจริยธรรม เป็นเรื่องที่ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

สูงสุดตามสถานะของตน เช่น การเป็นลูกที่ดี การเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี เป็นต้น จากความหมายของจริยธรรมที่บุคคลต่างๆ ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า จริยธรรมคือ พฤติกรรม ที่ได้ทำ ได้ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม รวมทั้งความรู้สึก ผิดชอบชั่วดีของบุคคลที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมชอบและให้การสนับสนุนในการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ถือเป็นมาตรฐานความดีและความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม

๑. อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นการประกอบศาสนพิธี ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อสืบทอดจรรยาบรรณศาสนาให้คงอยู่ และยังเป็นการรักษาประเพณี การให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนา นอกจากจะเป็นการสืบทอดศาสนา รักษาประเพณีแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน ด้านความเมตตากรุณานักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำวัน และมีเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของ Burrhus F. Skinner ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลการกระทำนั้นมีอยู่

๒ ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง (Reinforce) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมียัตราเพิ่มขึ้น และผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมียัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้นเราจึงสามารถวางเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและลดหรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

๒. อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรมโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต นักเรียนมีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ การรู้สึกสำนึกในคุณด้วยการแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆ ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษานั้น ต้องคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยให้สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้วยการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง ทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ผู้บริหาร พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้เรียน

เป็นบุคคลที่มีความรู้คุณธรรมต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสุขุมมาล เกษมสุข ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมจากประสบการณ์ปฏิบัติจริงในโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่นักเรียน ครู และบุคลากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน การจัดกิจกรรมที่ครูจัดให้แก่ักเรียนในชั้นเรียน หรือจัดให้แก่ักเรียนทั้งโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้เห็นรับรู้ ปฏิบัติกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมนั้นด้วยตนเอง เพื่อเกิดผลโดยตรงต่อจิตใจของนักเรียน ให้นักเรียนได้ใกล้ชิด ได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีงามและได้ลงมือปฏิบัติจริงย่อมเกิดประโยชน์มากขึ้น การจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรมโดยตรง

๓. อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนา หรือมีการพัฒนาเร็ว-ช้าต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้ โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้น และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมได้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรม และอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกับผู้อื่น จะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของกำแหง จิตตะมาก ได้ทำการศึกษา

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถาบันศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาอ่างทอง พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวทางทั้ง ๕ มีความเป็นไปได้ คือการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และด้วยการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๑ สถานศึกษาควรดำเนินการกล่าวคือ มีการสร้างกรอบ ยกร่างรูปแบบ พัฒนากลยุทธ์ และใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญ โดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็น จะทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่มีประสิทธิภาพนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และใช้ในการประเมินการดำเนินงานนั้นๆ ได้

๑.๒ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อหลักไตรสิกขาด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง โดยยึดความกตัญญูกตเวทิตะ มีความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคล และกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ผู้บริหารโรงเรียนควรแนะนำให้ครูมีความประพฤติ

ปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่เล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ
๒.๒ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่อง
จิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม
ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
ควรช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ให้คงอยู่ในสภาพดี เพื่อให้มีการบริหารจัดการ
ที่ยั่งยืน

๒.๓ อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่อง
ปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความ
กตัญญูกตเวที ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริม
ให้ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคล
กระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ เพื่อนำมาปรับ
กิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาตนเอง

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม
ด้านความเมตตากรุณา มีระดับการปฏิบัติสูงที่สุด
จึงควรมีการศึกษาวิจัยตามหลักไตรสิกขา
เน้นความเมตตากรุณา เพื่อการพัฒนาโรงเรียน
ซึ่งผลของการวิจัยน่าจะเป็นประโยชน์ทั้งภาพรวม
ระดับสถานศึกษา

๓.๒ จากการจัดสนทนากลุ่มและ
ลงภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย
ในครั้งนี พบว่า อาจมีปัจจัยภายนอกอื่นที่ส่งผลต่อ
กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับ
นักเรียน เช่น นโยบายของรัฐบาล สมรรถนะของ
ผู้บริหาร ครูผู้สอน รวมถึงกรรมการสถานศึกษา
และผู้ปกครอง แต่ละสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่
แตกต่างกัน ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรนำตัวแปร
นอกดังกล่าวมาพิจารณาด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : ที.เอส.บี.

โปรดักส์, ๒๕๕๐.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. **พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ จิตวิทยา จริยธรรมและจิตวิทยาการศึกษา**.

กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

สมาน อัสวภูมิ. **การบริหารการศึกษสมัยใหม่ : แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

อุบลราชธานี : หจก.อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๕๑.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๖๑)**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๒).

(๒) วารสาร :

จิตรลดา แก้วมงคล. “แนวทางการพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มผู้ทอผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่น”.

วารสารวิชาการธรรมทธรศนั, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

วิชัย ราชวงศ์. “รูปแบบการบริหารเวลาในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน- ธันวาคม ๒๕๕๙).

สมเดช นามเกต. “แนวทางการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๙).

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และทักษิณาร์ ไกรราช. “ความเข้าใจเรื่อง “การบูรณาการ” ระหว่างพุทธศาสนากับ ศาสตร์สมัยใหม่”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๙).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระมหาบุญเพ็ญ ปลูกญวิริโย. “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนว พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

